

Utjecaj UNCITRAL-ova model zakona o međunarodnom trgovačkom mirenju na hrvatski Zakon o mirenju

UDK 347.918:339.5>347.919.1

Sažetak

Prihvaćanjem Zakona o mirenju godine 2003. u hrvatski pravni sustav uvršten je novi institut - mirenje. Riječ je o alternativnom načinu rješavanja sporova (engl. *Alternative Dispute Resolution* - ADR) čije su temeljne značajke neformalnost postupka, široka autonomija stranaka i sporazumno postizanje rješenja spora. Potreba za alternativom u području rješavanja sporova stranaka sve je veća s obzirom na činjenicu da je pravosuđe zagušeno neriješenim predmetima. Uspješna provedba mirenja pridonijela bi smanjenju broja predmeta koji čekaju na rješenje, te bi se time olakšalo i sudovima i strankama koje nastoje sporove riješiti u što kraćem roku. Iz usporedbe s arbitražnim postupkom, koji je po svojoj prirodi najbliži postupku mirenja, proizlaze mnoge brojne specifičnosti karakteristične za taj institut. Važnu ulogu u oblikovanju Zakona o mirenju imala su dva propisa. Riječ je o Pravilniku o mirenju Hrvatske gospodarske komore iz godine 2002. i UNCITRAL-ovu modelu Zakona o međunarodnom trgovačkom mirenju iz 2002. Oba propisa utjecala su na sadržaj i norme kojima je mirenje danas regulirano. Mirenje je postalo zakonski uređeno i kao takvo predstavlja temelj za razvoj sustava alternativnog rješavanja sporova u Republici Hrvatskoj.

Ključne riječi: UNCITRAL-ov Model Zakon o međunarodnom trgovačkom mirenju, hrvatski Zakon o mirenju (Narodne novine 163/03)

1. Uvod

Gledajući stanje u pravosuđu, kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj, zapaža se potreba za alternativnim rješenjem koje će pridonijeti uklanjanju najvećih prepreka koje stoje na putu prema uspješnom i efikasnom funkcioniranju pravosudnog sustava (kao što su sporo rješavanje sporova stranaka, visoki troškovi postupka, te time i visok stupanj neučinkovitosti).

Upravo iz tog razloga danas su sve češća nastojanja da se stvori sustav postupaka koji ne bili oprečni sudskim postupcima, nego bi predstavljali alternativu kojoj se stranke, ako su voljne, mogu prikloniti.

Ideja mirenja kao alternativnog načina rješavanja sporova, relativna je novost u hrvatskome pravnom sustavu. Naime, i raniji zakonski tekstovi sadržavali su, kako odredbe temeljem kojih je stvorena mogućnost provedbe postupaka koji nisu bili sudski, a za cilj su imali postizanje rješenja spora među strankama, tako i odredbe o pravnim institutima koji su predstavljali izvansudsko rješavanje sporova.

Ipak, institut mirenja, kako ga uređuje Zakon o mirenju¹ (dalje: ZM), predstavlja novost u hrvatskome pravnom sustavu. Prihvatanjem ZM-a (stupio na snagu 24. listopada 2003.) Hrvatska je postala jedna od rijetkih država na ovom području koja je mirenje zakonodavno uredila. Pokazatelj je to ozbiljnosti nastojanja da se stvori pravni okvir za funkcioniranje mirenja unutar našega pravnog sustava. Za očekivati je da će uspješna provedba mirenja pozitivno utjecati na sadašnji nezadovoljavajući stupanj učinkovitosti rješavanja sporova.

Ipak, za uspjeh instituta mirenja nije dovoljan zakonski tekst, potrebna je i jaka i funkcionalna infrastruktura kao i trajna edukacija društva o mirenju.

Jednom kada se u svijesti ljudi stvori jasna predodžba o prednostima mirenja sigurno će biti vidljiv pomak u sazrijevanju hrvatskoga pravosuđa.

U ovom radu razlučit će se osnovne značajke alternativnog rješavanja sporova, objasniti pojam mirenja, provesti usporedba s drugim pravnim institutima čije su značajke ponekad na tragu onoga što čini smisao mirenja. Konačno bit će predstavljen i postupni razvoj kodifikacije mirenja, te koliki je bio utjecaj propisa koji je nastao kao rezultat rada međunarodne organizacije UNCITRAL na konačni tekst hrvatskoga ZM-a.

2. Alternativno rješavanje sporova i pojam mirenja

2.1. Alternativno rješavanje sporova (*Alternative Dispute Resolution - ADR*)

Iako se na početku pod pojmom alternativnog rješavanja sporova podrazumijevao svaki oblik izvansudskog rješavanja sporova, tijekom vremena i doradom sustava normi, došlo se do jasnog kriterija razlikovanja izvansudskih postupaka kao onih koji predstavljaju alternativno rješavanje sporova i onih koji, iako u području izvansudskog rješavanja, ne zadovoljavaju osnovne kriterije za ulazak u tu skupinu.

Važan element razlikovanja spomenutih postupaka donošenje je za stranke obvezujuće, ili neobvezujuće odluke. Naime, postoji nekoliko kriterija prema kojima se mogu dijeliti metode rješavanja sporova (npr. suđenje, arbitraža, alternativno rješavanje sporova). Tako se, primjerice, kao kriterij uzima sudjelovanje neutralne treće osobe u postupku rješavanja spora, zatim pitanje provodi li se postupak unutar ili u vezi s postupkom pred državnim sudom ili taj postupak nije vezan za sud, te činjenica postoje li ovlasti za donošenje odluke o sporu i ima li odluka obvezujući učinak za stranku.²

Kako bi se objasnila ta razlika u sljedećem poglavlju iscrpno će biti predstavljene razlike između postupka mirenja, kao postupka alternativnog rješavanja sporova i arbitražnog postupka koji, iako izvansudski, ipak ne ulazi u kategoriju alternativnog rješavanja sporova.

2.2. Što je mirenje i koje su osnovne razlike između mirenja i arbitražnog postupka?

ZM u čl. 2. t. a daje definiciju mirenja: "Mirenje (posredovanje, medijacija, concilijacija) je svaki postupak, bez obzira na njegov naziv, u kojemu stranke nastoje sporazumno riješiti

¹ Zakon o mirenju (*Narodne novine*, 163/03).

² Uzelac, Alan; Mirenje kao alternativa suđenju, u: Uzelac et al. *Mirenje u građanskim, trgovačkim i radnim sporovima*, Zagreb, 2004, str. 19-20.

svoj spor uz pomoć jednog ili više izmiritelja koji strankama pomažu postići nagodbu, bez ovlasti da im nametnu obvezujuće rješenje."

Mirenje, kao poseban pravni institut predstavlja jedan od oblika alternativnog rješavanja sporova (engl. *Alternative Dispute Resolution* - ADR) čiji početak, način provedbe, pa i sam završetak ovise o izraženoj volji stranaka. Riječ je o postupku koji karakteriziraju neformalnost i elastičnost, mogućnost stranaka da postignu vlastito rješenje spora, naglašena brzina u rješavanju spora, kao i manji troškovi postupka te obostrano zadovoljstvo stranaka postignutim zajedničkim rješenjem, glavni su razlozi zbog kojih se stranke opredjeljuju za mirenje.³ Iz takvog prikaza i definicije mirenja proizlaze mnoge sličnosti između mirenja i arbitražnog postupka, ali svakako treba istaknuti i neke bitne razlike između ta dva postupka.

2.2.1. Priroda postupka

Postupak mirenja predstavlja takav postupak u kojemu stranke svojim zajedničkim nastojanjima, sporazumno dolaze do rješenja međusobnog spora. Razlika između prirode postupka mirenja i arbitražnog postupka očita je već iz same definicije arbitraže sadržane u čl. 2. st. 1. t. 1. Zakona o arbitraži⁴ (dalje: ZA). Tim se člankom arbitraža određuje kao "suđenje pred arbitražnim sudom...", dakle, pretpostavlja se formalnost u provedbi postupka, dok kod mirenja nema riječi o suđenju nego se radi o konsenzualnom odabiru mirnog rješenja spora. Kao rezultat te razlike u prirodi postupka nastaje ujedno i najvažniji element razlikovanja između ta dva postupka - postojanje, ili nepostojanje obvezujuće odluke za stranke.⁵

2.2.2. Sporazum o provedbi postupka i početak postupka

Prema odredbi čl. 3. st. 1. i 2. ZM za pokretanje postupka mirenja nije potrebno prije toga sklopiti sporazum o mirenju nego, ako se stranke nisu drugačije sporazumjele, mirenje počinje prihvatom prijedloga za pokretanje postupka mirenja.

No, za pokretanje arbitražnog postupka, ZA navodi postojanje ugovora o arbitraži. Tako je čl. 6. ZA propisano da ugovorom o arbitraži stranke podvrgavaju arbitraži sve ili određene sporove koji su među njima nastali ili bi mogli nastati iz određenog pravnog odnosa (ugovornog ili izvanugovornog), a taj ugovor o arbitraži može se sklopiti ili u obliku arbitražne klauzule (u nekom već postojećem ugovoru) ili u obliku posebnog ugovora.

Iz toga proizlazi da se arbitražni postupak provodi tek onda kada postoji sporazum o arbitraži - bilo u obliku arbitražne klauzule sadržane u nekom ugovoru, bilo da nastane samostalno - kao poseban ugovor jednom kada je spor već nastao (kompromis).

ZA pretpostavlja pisanu formu sporazuma čime se osigurava obveznost odluke. Naime, čak i ako otpadne volja stranke koja je sklopila takav sporazum (arbitražna klauzula ili kompromis) on ju i dalje obvezuje. Kod mirenja, naprotiv, potrebno je da volja stranaka postoji tijekom cijelog postupka. U suprotnom, sporazum stranaka otpada jer je temeljna značajka mirenja upravo dobrovoljnost.

Za razliku od arbitražnog postupka u kojemu se zahtijeva pisani sporazum, uz precizno definiranje kada se smatra da je ispunjena ta pretpostavka, kod mirenja takvog zakonskog zahtjeva nema.

³ Šimac, Srđan; Medijacija alternativni način rješavanja sporova, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 40/2003, str. 64.

⁴ Zakon o arbitraži (*Narodne novine*, 81/02)

⁵ O postojanju obvezujuće odluke kao kriteriju razlikovanja vidjeti *infra* 2.2.5.

Iako, dakle ZM ne sadržava odredbe o obveznom postojanju sporazuma stranaka, ipak ne isključuje ni mogućnost njegova sklapanja, te određuje kada će taj sporazum imati obvezujući učinak na stranke kada ge sklope.⁶

Temelj provedbe postupka mirenja je trajna volja svih stranaka da se postupak provede, a sam postupak, prema čl. 3. st. 2. ZM, počinje, ako se stranke nisu drugačije sporazumjele, prihvatom prijedloga za pokretanje postupka. Kod arbitražnog postupka temelj njegove provedbe predstavlja ugovor o arbitraži (arbitražna klauzula ili kompromis). Postupak, prema čl. 20. ZA, počinje:

“1) ako se arbitraža provodi pred arbitražnim sudom čije djelovanje organizira i osigurava arbitražna ustanova - onog dana kad ta arbitražna ustanova primi tužbu,

2) u ostalim slučajevima (*ad hoc* arbitraža) - onog dana kad tuženik primi obavijest o tome da je protivna stranka imenovala arbitra ili predložila arbitra pojedinca i uz nju poziv da imenuje drugoga arbitra ili da se izjasni o predloženom arbitru pojedincu te tužbu kojom se spor iznosi pred arbitražni sud.”

2.2.3. Način provođenja postupka mirenja

Prema čl. 6. st. 1. ZM postupak mirenja provodi se na način o kojem su se stranke sporazumjele o čemu mogu sklopiti pisani sporazum. Postupak provodi izmiritelj (posrednik, medijator, koncilijator) - jedna ili više osoba koje na temelju sporazuma stranaka provode mirenje⁷ - koji, ako se stranke nisu drugačije sporazumjele, isti "provodi na način koji smatra prikladnim, uzimajući u obzir sve okolnosti slučaja, zahtjeve stranaka i potrebu za brzim i trajnim rješenjem spora"⁸.

Arbitražni postupak provodi arbitražni sud - nedržavni sud koji svoje ovlasti za suđenje crpi iz sporazuma stranaka ili arbitražna ustanova - pravna osoba ili tijelo pravne osobe koje organizira i osigurava djelovanje arbitražnih sudova.⁹ Ako to nije u suprotnosti sa odredbama Zakona, stranke se mogu sporazumijeti o pravilima postupka kojih će se arbitražni sud pridržavati. One to čine ili tako da same odrede pravila ili upućivanjem na određena pravila, zakon ili na drugi prikladan način. Ako takvog sporazuma nema, a to nije u suprotnosti s odredbama Zakona, arbitražni sud može provoditi postupak na način koji smatra prikladnim.¹⁰

Vezano za broj osoba koje provode postupak ističemo da je prema odredbama ZM-a ostavljeno strankama da se sporazume o tome hoće li postupak provesti jedan ili više izmiritelja, odnosno da jednog izmiritelja postavlja tijelo za imenovanje kojem se stranke obrate ako sporazuma o izmiritelju nema,¹¹ dok je ZA u čl. 9. propisao da će se, ako sporazumom stranaka nije određen broj arbitara, imenovati tri arbitra. U tome je još jedna razlika između tih postupaka, jer dok, u nedostatku sporazuma, mirenje najčešće pretpostavlja jednog izmiritelja, u arbitražnoj će praksi biti najveći broj upravo takvih tročlanih arbitražnih vijeća.¹²

Očito je, dakle, da i jedan i drugi postupak dopuštaju strankama određivanje pravila postupka svojim međusobnim sporazumom, uz razliku što ZA postavlja uvjet "ako to nije u suprotnosti s odredbama ovoga Zakona". Iz takve zakonske formulacije može se zaključiti da je načelo autonomije volje stranaka prisutno u oba postupka, iako je u nešto većoj mjeri zastupljeno u postupku mirenja.

⁶ Čl. 15. st. 2. ZM.

⁷ Čl. 2. t. b ZM.

⁸ Čl. 6. st. 2. ZM.

⁹ Čl. 2. st. 1. t. 3. i 4. ZA.

¹⁰ Čl. 18. st. 1. i 2. ZA.

¹¹ Čl. 4. ZM.

¹² Uzelac, Alan; Zakon o mirenju - komentarske bilješke, u: Uzelac et al. , *op.cit.* (bilj.2), str.72.

2.2.4. Završetak postupka

Kao razloge završetka postupka mirenja ZM u čl. 9. st. 1. navodi:

- sklapanje nagodbe
- odluka izmiritelja o obustavi postupka mirenja (daljnje nastojanje da se postigne mirno rješenje više svrhovito)
- pisana izjava stranaka o završetku postupka
- pisana izjava jedne stranke upućena drugim strankama i izmiritelju o odustajanju od postupka (osim ako su druge stranke nakon takvog odustanka voljne nastaviti mirenje).

Poseban razlog za završetak postupka mirenja, uz njegovo vezivanje za zakonski rok, ZM navodi u čl. 9. st. 2. Riječ je o nepostizanju nagodbe o sporu u roku od 60 dana od dana prihvata prijedloga za pokretanje postupka mirenja. No, ako je među strankama postignut pisani sporazum, taj se rok za postizanje nagodbe može produžiti za dodatnih 60 dana.

ZA u čl. 32. st. 1. kao osnovne razloge za završetak arbitražnog postupka navodi:

- donošenje konačnog pravorijeka
- donošenje zaključka arbitražnog suda
- kada tužitelj povuče tužbu (osim ako se tuženik tome protivi, a arbitražni sud smatra da tuženik ima opravdani interes za donošenje konačnog pravorijeka)
- kada stranke sporazumno odluče o završetku postupka
- kada arbitražni sud nađe da je nastavak postupka postao nepotreban ili nemoguć iz nekog drugog razloga.

Postizanje nagodbe ZA ne navodi kao razlog za završetak postupka, nego kao osnovu ili za obustavu postupka ili za donošenje pravorijeka. Naime, u čl. 29. st. 1. propisano je da će, ako se stranke tijekom postupka nagode, arbitražni sud na njihov zahtjev ili obustaviti postupak ili, ako stranke tako zatraže, na temelju nagodbe donijeti pravorijek.

Najveća se razlika između završetka postupka mirenja i onoga arbitražnog ogleđa u ulozi postignute nagodbe. U oba postupka nagodba je jedan od razloga za završetak postupka. No, dok kod mirenja postizanjem nagodbe dolazi *ex lege* do kraja postupka, u arbitražnom postupku takvog nastupa *ex lege* završetka postupka nema. Dakle, dok u postupku mirenja nagodba predstavlja ispunjenje svrhe samog postupka, u arbitražnom postupku ona predstavlja samo osnovu za obustavu postupka, odnosno donošenje pravorijeka.

2.2.5. Pravna snaga odluke o sporu

Iz svega navedenog proizlazi da, kako postupak mirenja tako i arbitražni postupak, imaju zakonom određene osnove za završetak postupka, odnosno oblike kroz koje se očituje postizanje rješenja spora. Trebalo bi istaknuti i najvažniju razliku između dva navedena postupka koja se ogleda u pravnoj snazi odluke donesene o sporu.

ZM određuje da je mirenje postupak u kojemu stranke nastoje sporazumno riješiti spor, a da im u tom nastojanju pomaže izmiritelj koji nema ovlasti nametnuti im obvezujuće rješenje.

ZA, naprotiv, određuje da pravorijek arbitražnog suda (kojim se određuje rješenje spora i čijim se donošenjem postupak završava) ima prema strankama snagu pravomoćne sudske presude. Iznimka od toga pravila postojat će samo ako su se stranke sporazumijele da se pravorijek može pobijati pred arbitražnim sudom višeg stupnja.¹³ Pitanje pravne snage

¹³ Čl. 31. ZA.

postignute nagodbe riješeno je tako da pravorijek donesen na temelju takve nagodbe ima pravnu snagu i učinke pravorijeka.¹⁴

Iz navedenih odredaba proizlazi da je, bez obzira na široku dispozitivnost stranaka u tijeku arbitražnog postupka, njegov završetak i donošenje odluke strogo formalno i obvezujuće za stranke. Upravo taj element obvezujuće odluke nedostaje u postupku mirenja i time opravdava, kako svrstavanje mirenja, tako i nesvrstavanje arbitražnog postupka, u skupinu alternativnog rješavanja sporova.¹⁵

3. Pravne mogućnosti alternativnog rješavanja sporova prije donošenja Zakona o mirenju godine 2003.

Prije donošenja ZM-a i pravnog uređenja mirenja u Hrvatskoj, postojali su neki pravni instituti i zakonski tekstovi koji su pružali pravne mogućnosti rješavanja sporova u postupcima koji nisu bili sudski te su time predstavljali, uvjetno rečeno, alternativne načine rješavanja sporova. Tu navodimo neke od njih: mirovna vijeća koja su, osim po nazivu, ujedno i po svrsi i pravilima postupanja najbližnja današnjem pojmu mirenja, zatim već spomenuti ZA, pa odredbe Zakona o parničnom postupku koje se odnose na mogućnost sklapanja sudske nagodbe. Nadalje, bit će objašnjen pojam izvansudske nagodbe reguliran odredbama Zakona o obveznim odnosima uz povezivanje s odredbama o izvansudskom tumačenju ugovora i konačno, spomenut ćemo Pravilnik o mirenju Hrvatske gospodarske komore i njegovu ulogu u oblikovanju pravnih temelja za institut mirenja.

3.1. Mirovna vijeća i Zakon o mirovnim vijećima iz 1978.¹⁶

Još godine 1959. Općim zakonom o stambenim zajednicama stvoren je okvir za daljnje definiranje mirovnih vijeća kao društvenih tijela koji posreduju između građana, te građana i organizacija, radi sporazumnog otklanjanja međusobnih sporova. Kada je reguliranje mirovnih vijeća prešlo u republičku ovlast, godine 1970, a zatim i 1978., doneseni su zakoni o mirovnim vijećima SR Hrvatske (dalje: ZMVH). Tim zakonima postignute su neke promjene u ulozi i značenju mirovnih vijeća.

Važno je napomenuti da je ideja o mirovnim vijećima ujedinjavala i funkciju mirenja i funkciju suđenja unutar sustava mirovnih vijeća. Prema ZMVH-u mirovna vijeća bila su samoupravni sudovi kojima radni ljudi i građani u mjesnim zajednicama, organizacijama udruženog rada, drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama mogu povjeriti posredovanje u sporovima radi mirenja ili rješavanja pojedinih sporova o pravima kojima slobodno raspolažu. Ograničenje vezano za povjeravanje mirovnim vijećima sporova o pravima o kojima stranke slobodno raspolažu postojalo je u vezi s vrijednošću spora. Naime, povjeravanje mirovnim vijećima tih sporova bilo je dopušteno samo u imovinskopravnim stvarima u kojima vrijednost predmeta spora nije prelazila 5000 dinara.

Nadalje, ZMVH je određivao da bez sporazuma o povjeravanju mirenja mirovnom vijeću mirovno vijeće nema nikakvih ovlasti u određenom sporu. Iz toga proizlazi naglašena važnost postojanja volje stranaka kao bitnog elementa za provedbu postupka. Takav sporazum mogao je biti sklopljen u obliku kompromisa, iako se iz formulacije zakonske odredbe moglo zaključiti da oblik klauzule koja bi se zaključivala pri sklapanju pravnih poslova među građanima nije bila isključena.¹⁷

¹⁴ Čl. 29. st. 3. ZA.

¹⁵ Za usporedni prikaz sličnosti i razlika između postupka mirenja i arbitražnog postupka vidjeti Tablicu 1. u Prilogu I

¹⁶ Triva, Siniša; Dika, Mihajlo; Belajec, Velimir; *Građansko parnično procesno pravo*, Zagreb, 1986., str. 712.-717.

¹⁷ *Ibid.*, str. 713.

Stranke pred mirovnim vijećima, prema ZMVH-u mogle su biti samo radni ljudi i ostali građani, ali ne i radne organizacije ili druge pravne osobe. Mjesna ovlast mirovnih vijeća određivala se na način da je mjesno mjerodavno bilo ono vijeće koje je osnovano za područje u kojem je prebivalište jer boravište stranaka, odnosno ako stranke nemaju prebivalište ili boravište na tom području onda mjesna mjerodavnost postoji ako se stranke s time slože. Članovi, odnosno suci-članovi mirovnih vijeća bili su radni ljudi i građani. Mirovna vijeća djelovala su u sastavu od tri člana.

Važno je još istaknuti da ZMVH nije sadržavao posebne odredbe o pravnoj prirodi odluke donesene u sporu, pa su odluke mirovnih vijeća imale učinke kao i odluke drugih sudova. Jednako tako, u pitanju nagodbe sklopljene pred mirovnim vijećem uzimalo se da je njezino značenje jednako onome sudske nagodbe, s obzirom na činjenicu da je mirovno vijeće bilo samoupravni sud. Pa upravo zbog činjenice da se, ne samo postupak pred mirovnim vijećima, nego i konačni rezultat, vezivao za elemente sudske rješavanja sporova nameće se zaključak da su, zanemarimo li sličnost u nazivu, sustav mirovnih vijeća tada i sustav mirenja danas, u znatnoj mjeri suprotni jedan drugome.

Zanimljivo je napomenuti da je ZMVH, iako se njegove odredbe ne primjenjuju već dugo godina, i dalje na snazi. S obzirom na novi hrvatski pravni i politički sustav unutar kojeg ne postoji prostor za primjenu instituta poput mirovnih vijeća, u onome smislu kako ga definira ZMVH, spomenuta situacija nema realno opravdanje.

Razvojem samostalnog pravnog sustava Republike Hrvatske, postupno se napuštaju stari i stvaraju novi instituti koji pridonose učinkovitosti cijelog sustava. Te promjene unutar sustava pravnih normi, koliko god česte bile te tako dovodile u pitanje pravnu sigurnost i kontinuitet, ipak su pridonijele stvaranju i prihvaćanju novih instituta unutar hrvatskoga pravosudnog sustava.

3.2. Zakon o arbitraži

Već prije spomenuti ZA iz godine 2002. svojim je odredbama predstavljao temeljni zakon za svako izvansudsko rješavanje sporova. Donošenjem ZM-a ta je situacija promijenjena, budući da je mirenje postalo precizno regulirani pravni institut čiji su provedba, razlozi i uvjeti jasno definirani. Time je, bez obzira na mnogobrojne sličnosti između postupaka mirenja i arbitražnih postupaka, uz orijentiranost oba na inicijativu i volju stranaka, nastao velik broj pitanja koja su drugačije uređena u pojedinim od tih postupaka.¹⁸

3.3. Zakon o parničnom postupku¹⁹

Zakon o parničnom postupku promijenjen je godine 2003., čime su mnoga pitanja parničnog postupka drugačije regulirana. Neke odredbe toga Zakona pružaju, kako prije promjena tako i sada, mogućnost sporazumnog rješavanja sporova. Tako čl. 321. st. 3. ZPP određuje da će sud tijekom postupka upozoriti stranke na mogućnost nagodbe i pomoći im da ju zaključe. Prema čl. 322. st. 1. ZPP-a sporazum stranaka o takvoj nagodbi unijet će se u zapisnik.

S obzirom na značenje sudske nagodbe u odnosu prema sporu treba istaknuti da postojanje sudske nagodbe ima neposredni konstitutivni utjecaj na rezultat parnice, što znači da je izjednačena s pravomoćnom presudom. Iz toga proizlazi da je dužnost suda odbaciti tužbu kada utvrdi da se parnica vodi o predmetu o kojem je zaključena sudska

¹⁸ Za pregled različitosti u postupcima vidjeti *supra* 2.2.

¹⁹ Grbin, Ivo, Zakon o parničnom postupku: sa sudske prakse, bilješkama, napomenama, priložima i abecednim kazalom, Organizator, Zagreb, 2004.

nagodba. Nadalje, sudska nagodba (kondemnatornog karaktera) ima snagu ovršne isprave, no uvjete izvršenja ugovaraju stranke, te se tu jasno vidi elastičnost takvog načina rješavanja spora i konačnog postizanja izvršenja obveza od onoga kod kondemnatornih presuda.

3.4. Zakon o obveznim odnosima²⁰

Odredbama ZOO-a uređena su dva instituta koja, s obzirom na karakteristike, mogu biti uspoređena s osnovnim značajkama postupka mirenja.

Prvi je izvansudska nagodba koja je, prema Zakonu, ugovor o predmetu spora što su ga stranke međusobno sklopile izvan suda. Za razliku od već spomenute sudske nagodbe, ta nagodba nema utjecaj na parnicu koja teče, pa stranke zadržavaju pravni interes za daljnje vođenje parnice i donošenje sudske odluke o predmetu spora. Zakon o obveznim odnosima predvidio je mogućnost izvansudske nagodbe, pa čl. 1089. Zakona određuje da ugovorom o nagodbi osobe između kojih postoji spor ili neizvjesnost o nekom pravnom odnosu, prekidaju taj spor i uklanjaju neizvjesnost pomoću uzajamnih popuštanja i time uređuju svoja uzajamna prava i obveze.

Zakonom je očito ostavljena sloboda strankama u sporu da se sporazumiju o spornim pitanjima. Element uzajamnog popuštanja daje naslutiti da je riječ o kompromisnom rješavanju spora. Iznimno je važno istaknuti odredbu čl. 1090. st. 3. Zakona kojom je stavljena dodatna težina na pitanje kompromisa. Naime, Zakonom je propisano da u slučaju da samo jedna strana popusti drugoj, tada nije riječ o nagodbi i time taj odnos ne podliježe pravilima o nagodbi.

Iz navedenog proizlazi da, dok je za sudska nagodbu element uzajamnog popuštanja moguć ali ne i bitan, kod izvansudske nagodbe za njezino postojanje i takvu njezinu klasifikaciju upravo je nužna prisutnost uzajamnog popuštanja, dakle kompromis. Taj element zajedničkog sporazumnog rješenja javlja se i kao okosnica instituta mirenja.

Drugi pojam naveden u odredbama Zakona, a koji sadržava jedan element nalik na ovaj karakterističan za mirenje, je izvansudsko tumačenje ugovora. Element koji ga čini sličnim mirenju je pretpostavljanje treće neutralne osobe. Zakon u čl. 102. određuje sljedeće:

“(1) Ugovorne strane mogu predvidjeti da će, u slučaju nesuglasnosti u pogledu smisla i domašaja ugovornih odredbi, netko treći tumačiti ugovor.

(2) U tom slučaju, ako ugovorom nije drugačije predviđeno, strane ne mogu pokrenuti spor pred sudom ili drugim nadležnim organom dok prethodno ne pribave tumačenje ugovora, osim ako treća osoba odbije dati tumačenje ugovora.”

Iako nije riječ o posebnoj vrsti postupka kojim se rješava spor, ipak u tom slučaju sudjelovanje treće osobe podrazumijeva određeno nesuglasje među strankama. Kako bi se to nesuglasje saniralo, Zakon predviđa angažiranje treće, dakle neutralne (iako Zakon to izričito ne navodi), osobe koja će riješiti nastali problem. Mogućnost da treća strana odbije tumačiti spor specifičnost je tog pojma u odnosu prema mirenju, s obzirom na činjenicu da ZM takvu mogućnost ne predviđa. Uskraćivanje sudjelovanja u postupku mirenja ZM vezuje za određene okolnosti koje dovode do opravdane sumnje u nepristranost i neovisnost treće osobe (izmiritelj)²¹, dok mogućnost ovakva odbijanja kakvo postoji kod izvansudskog tumačenja nije predviđena propisom.

²⁰ Zakon o obveznim odnosima, *Narodne novine*, Zagreb, 1994.

²¹ Čl. 5. st. 2. ZM.

3.5. Pravilnik o mirenju Hrvatske gospodarske komore²² (u daljnjem tekstu: Pravilnik)

Znatan pomak u smjeru stvaranja pravne i formalne podloge za funkcioniranje instituta mirenja u hrvatskome pravnom sustavu učinjen je donošenjem Pravilnika. Njime je dan temelj za osnutak Centra za mirenje koji djeluje pri Hrvatskoj gospodarskoj komori, a koji će strankama pružati usluge posredovanja, mirenja i drugih alternativnih načina rješavanja sporova. O utjecaju Pravilnika na donošenje i formulaciju ZM-a detaljnije će biti riječi u sljedećem poglavlju.

4. Donošenje Zakona o mirenju i utjecaj drugih propisa na sadržaj njegovih odredbi

Kada govorimo o donošenju ZM-a svakako treba shvatiti što je sve utjecalo na njegovo donošenje i sam sadržaj Zakona. Dva temeljna dokumenta čiji ćemo utjecaj na Zakon sagledati jesu Pravilnik iz godine 2002. i Model Zakon.²³ Pravilnik zato što je bio prvi korak prema kodifikaciji mirenja u Hrvatskoj, a Model Zakon zato što proizlazi iz reputacije, međunarodnog značenja i utjecaja koji UNCITRAL-ovi dokumenti neupitno imaju.

4.1. Odnos Pravilnika o mirenju i Zakona o mirenju

Najjednostavniji način na koji se može sagledati razlike i sličnosti u odredbama Pravilnika i ZM usporedba je prema nekim osnovnim točkama koje definiraju institut mirenja.

4.1.1. Definicija postupka

ZM definira mirenje (posredovanje, medijacija, conciliacija) kao svaki postupak, bez obzira na njegov naziv, u kojemu stranke nastoje sporazumno riješiti spor uz pomoć jednoga ili više izmiritelja koji, bez ovlasti da nametnu strankama obvezujuće rješenje, pomažu strankama da postignu nagodbu.²⁴ Pravilnikom je određeno da Centar za mirenje daje strankama usluge posredovanja, mirenja i drugih alternativnih načina rješavanja sporova, bez izražene definicije bilo kojeg od tih pojmova.²⁵

Zapaža se da je zakonskom formulacijom pojam mirenja izjednačen s pojmom posredovanja, te je istaknuto samom odredbom Zakona da naziv postupka nije važan čime se stavlja naglasak na istoznačnost pojmova.

I dok ZM sadržava jasnu definiciju pojma mirenja, takve definicije u tekstu Pravilnika nema.

S obzirom na činjenicu da je od taksativnog nabrojanja, koje je uglavnom uvijek nepotpuno i ograničavajuće, sretnije rješenje da se u tekst propisa uvrste odredbe koje omogućuju relativnu, nikako ne i apsolutnu, slobodu svrstavanja pitanja, odnosa i sporova pod neki pravni propis, djeluje kao da je formulacija Zakona više pridonijela, iako šire formulirana, stvaranju središnjeg sustava alternativnog rješavanja sporova. Ipak, ne treba zaključiti da se pojmovi navedeni u Pravilniku ne odnose na one iste koje je naveo ZM. Namjera oba propisa bila je ista, bez obzira na različitost u formulaciji.

²² Grbin, Ivo, *op.cit.* (bilj. 18), str. 621.-629.

²³ UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation, A/57/17, <http://www.uncitral.org/english/texts/arbitration/ml-conc-e.pdf>

²⁴ Čl. 2. t. a ZM

²⁵ Grbin, Ivo, *op.cit.* (bilj. 18), str. 621

4.1.2. Sporazum o mirenju

Oba propisa polaze od toga da za pokretanje postupka nije potrebno prije toga sklopiti sporazum među strankama, te predviđaju slične rokove. Prijedlog mora biti predan u pisanom obliku. Rok unutar kojeg se stranka mora izjasniti o prijedlogu, a čiji bezuspješni protok dovodi do presumpcije neprihvatanja prijedloga, u oba propisa jednako je određen. Riječ je o roku od 15 dana nakon primitka prijedloga, odnosno drugom roku naznačenom u prijedlogu. Iz odredbi obaju propisa jasno proizlazi da je, iako ne obavezan, sporazum među strankama moguć i dopušten.

Vežano za uvodnu odredbu Pravilnika o sporazumu stranaka, kojom je propisano da su stranke ovlaštene pisanim sporazumom odstupiti od primjene određenih odredaba Pravilnika, ali da taj sporazum ne smije biti u suprotnosti s prisilnim propisima hrvatskoga prava, treba istaknuti činjenicu da poštivanje prisilnih propisa (*ius cogens*) predstavlja obvezu svih koji sudjeluju u funkcioniranju pravnog sustava, pa takvo isticanje u tekstu propisa, iako ispravno, nije nužno.

4.1.3. Izmiritelj

Ni u vezi s ovlasti izmiritelja u postupku, nema razlike između odredaba Pravilnika i Zakona, jer oba propisa ističu da će u postupku mirenja strankama pomagati izmiritelj koji nema ovlasti odrediti obvezujuće rješenje, dakle donijeti odluku koja bi bila obvezujuća za stranke.

4.1.3.1. Broj izmiritelja i njihov odabir

Prema čl. 5. Pravilnika postupak u pravilu vodi jedan izmiritelj, ali se ostavlja mogućnost da se stranke sporazume da postupak vodi više izmiritelja. Ako postupak vodi jedan izmiritelj, stranke sporazumno određuju tko će to biti, no ako sporazuma nema, osobu izmiritelja bira predsjednik Centra. Strankama je ostavljena i mogućnost sporazuma da postupak vodi više za mirenje, sastavljeno od jednog ili više predstavnika svake stranke.

ZM ne regulira to pitanje toliko precizno kao Pravilnik. Naime, ZM ne postavlja pravilo da postupak vodi jedan izmiritelj ako stranke sporazumom ne odrede drugačije, nego ostavlja potpunu slobodu strankama da odrede hoće li postupak voditi jedan ili više izmiritelja. Samo imenovanje izmiritelja obavlja se prema pravilima o kojima su se stranke sporazumijele. Ako se stranke ne sporazume o broju ili osobi izmiritelja, mogu se obratiti organizaciji za mirenje ili trećoj osobi da odredi broj ili imenuje izmiritelja.

Tijelo kojemu su se stranke obratile, ako ne zatraže drugačije, imenovat će jednog izmiritelja iz reda sudaca (koji sude u građanskim ili trgovačkim postupcima) ili iz reda odvjetnika.²⁶

Učinak je, dakle, isti. Pravilnik svojom formulacijom dovodi do zaključka o postojanju pravila da će postupak načelno voditi jedan izmiritelj, dok ZM, iako načinom na koji propisuje izbor i broj izmiritelja stvara stupnjevitosti u procesu odabira, ipak na kraju dolazi do rješenja pitanja izbora na način da će se odrediti samo jedan izmiritelj. Specifičnost je tih odredbi ZM-a u tome što će se konačni izbor svesti na osobe koje su suci ili odvjetnici. No, naglašavanje da će konačni odabir sudaca ili odvjetnika učiniti tijelo za imenovanje treba promatrati kroz situaciju eventualne provedbe mirenja po uputi suda (tzv. *court annexed mediation*), kada bi sam sud imenovao izmiritelje pri upućivanju predmeta na mirenje. Ipak,

²⁶ Čl. 4. ZM.

praksa mirenja u svijetu pokazuje da su znatni rezultati postignuti upravo zahvaljujući medijatorima ne-pravnicima²⁷, te bi bilo pogrešno ograničiti obavljanje funkcije izmiritelja isključivo na osobe pravničke profesije.

4.1.3.2. Način provođenja postupka

Prema odredbi Pravilnika stranke sporazumno određuju opseg ovlasti izmiritelja, uključujući i mjeru u kojoj je izmiritelj ovlašten ili dužan aktivno sudjelovati u izradi prijedloga nagodbe. Sam izmiritelj ovlašten je provoditi postupak, iako unutar okvira sporazuma stranaka, na način koji smatra prikladnim. Pri tome uzima u obzir kako okolnosti slučaja, tako i želje i očekivanja stranaka, a sve u skladu s interesom da se spor među strankama brzo i trajno završi.²⁸ Sastanke sa strankama izmiritelj je ovlašten održavati istodobno, ali i odvojeno. Ono što je doznao od jedne stranke, ovlašten je prenijeti drugoj, osim ako druga stranka izričito ne zahtijeva da informacija bude povjerljive naravi.²⁹

ZM propisuje da je izmiritelj dužan djelovati nepristrano i jednako postupati sa svakom od stranaka u sporu³⁰, te će pri vođenju postupka zadržati pravičan odnos prema strankama.³¹ Ova odredba jasno upućuje na izraženost ravnopravnog položaja stranaka u postupku mirenja. Iako je načelo jednakosti proklamirano načelo svakog procesa, ipak je takvo isticanja u samom zakonskom tekstu pokazatelj spremnosti da se ta karakteristika postupka mirenja istakne kao jedna od najznačajnijih.

Nadalje, Zakon određuje da se mirenje vodi na način o kojemu su se stranke sporazumjele, o čemu mogu sklopiti pisani sporazum. Ako se ne sporazume drugačije, izmiritelj će postupak provesti na način koji smatra prikladnim, uzimajući u obzir sve okolnosti slučaja, zahtjeve stranaka i potrebu da se spor brzo i trajno riješi.³² Očita je sličnost između odredbi Pravilnika o mirenju i Zakona o mirenju u vrzi s načinom provedbe postupka mirenja, kao i ovlasti koje imaju stranke ili izmiritelj u izboru načina njegova provedbe.

4.1.4. Okončanje postupka

Pravilnik, kao i ZM, predviđa četiri slučaja završetka postupka:

- sklapanje nagodbe
- odluka izmiritelja o obustavi postupka mirenja (daljnje nastojanje da se postigne mirno rješenje više nije svrhovito)
- pisana izjava stranaka o zavšetka postupka upućena izmiritelju
- pisana izjava jedne stranke upućena drugim strankama i izmiritelju o odustajanju od postupka (osim ako su druge stranke nakon takvog odustanka voljne nastaviti mirenje).

Kao poseban razlog za završetka postupka i Pravilnik i ZM predviđaju nepostizanje nagodbe o sporu u roku od 60 dana od dana prihvata prijedloga za pokretanje postupka mirenja. Ako je među strankama postignut pisani sporazum taj se rok može produžiti za dodatnih 60 dana.³³

²⁷ Uzelac, Alan; Zakon o mirenju - komentarske bilješke, u: Uzelac et al., *op.cit.* (bilj.2), str. 75.

²⁸ Grbin, Ivo, *op.cit.* (bilj. 18)), str.623.

²⁹ *Ibid.*

³⁰ Čl. 5. st. 1. ZM.

³¹ Čl. 6. st. 3. ZM.

³² Čl. 6. st. 1. i 2. ZM.

³³ Čl. 9. st. 2. ZM.

Iz svega rečenog očito je da je Pravilnik ispunio dvojaku svrhu. Prvu da je, kao prvi propis nastojao uspostaviti institut mirenja i omogućiti njegovu primjenu. Iako je tada bilo riječi samo o primjeni i provedbi unutar jedne institucije, upravo zato je Pravilnik ispunio i svoju drugu svrhu. Bio je temelj za sustav pravila o mirenju i time je počeo s uvođenjem mirenja u hrvatski pravni sustav.

4.2. UNCITRAL-ov Model Zakon o međunarodnom trgovačkom mirenju iz 2002. godine

4.2.1. Što je UNCITRAL i njegov nastanak i razvoj? ³⁴

UNCITRAL (United Nations Commission on International Trade Law) je pomoćno tijelo Glavne skupštine ujedinjenih naroda (UN) a osnovano je 1966. sa svrhom da pridonese harmonizaciji i unifikaciji prava o međunarodnoj trgovini.

Nastanak UNCITRAL-ovih tekstova inicira, a zatim skicira i konačno prihvaća UN-ova Komisija za međunarodno trgovačko pravo. Komisiju čine države članice koje predstavljaju različita zemljopisna područja. Ta područja podijeljena su u pet skupina - afričke zemlje, azijske zemlje, istočno-europske zemlje, zemlje Južne Amerike i karipske zemlje, te zapadno-europske i ostale zemlje.

Od pravnih tekstova koje donosi UNCITRAL tu su Konvencije, Model Zakoni i pravni vodiči.

Koja je osnovna razlika između Model Zakona i konvencije? Model Zakon donosi se kako bi postao uzorak koji će domaći zakonodavci moći uvrstiti u svoj pravni sustav. A konvencija, predstavlja ugovor, međunarodnu obvezu koju pojedine zemlje odabiru preuzeti u međusobnim odnosima s drugim zemljama. Za razliku od konvencija, kod Model Zakona nema zemalja potpisnica budući da je riječ o uzorku, predlošku čije će preuzimanje u domaći pravni sustav uvijek biti stvar izbora domaćeg zakonodavca, a nikada obveza. Smisao je Model Zakona u tome da se olakša usklađivanje zakonodavstava i pravnih propisa na način da se omogući ujednačavanje normi upravo preuzimanjem predloška Model Zakona.

Važno je napomenuti da sudjelovanje u radu Komisije ni na koji način ne umanjuje suverenost, neovisnost pojedine države. Naime, sve odluke Komisije, radni programi, prihvaćanje tekstova, sve se to provodi na temelju konsenzusa. Preuzimanje tako nastalih pravnih tekstova ne nameće se, nego se ostavlja kao izbor domaćem zakonodavcu da ih uvede u pravni sustav svoje zemlje.³⁵

Komisija trenutnačno broji 60 država članica a izabrala ih je Glavna skupština.

Tablica 2. Popis država članica UNCITRAL-a

Prema podacima od 14. lipnja 2004. godine države članice UNCITRAL-a su:

Alžir, Argentina, Australija, Austrija, Belgija, Benin, Bjelorusija, Brazil, Češka, Čile, Ekvador, Fidži, Francuska, Gabon, Gvatemala, Hrvatska, Indija, Iran, Italija, Izrael, Japan, Jordan, Južnoafrička Republika, Kamerun, Kanada, Katar, Kenija, Kina, Kolumbija, Koreja, Libanon, Litva, Madagaskar, Makedonija, Maroko, Meksiko, Mongolija, Nigerija, Njemačka, Pakistan, Paragvaj, Poljska, Ruanda, Rusija, Siera Leone, Singapur, Sjedinjene Američke Države, Srbija i Crna Gora, Španjolska, Šri Lanka, Švedska, Švicarska, Tajland, Tunis, Turska, Uganda, Urugvaj, Velika Britanija, Venezuela, Zimbabve.

³⁴ An introduction to the work of the UNCITRAL, <http://www.uncitral.org/english/commiss/geninfo.htm>.

³⁵ UNCITRAL Frequently - Asked Questions, <http://www.uncitral.org/english/news/FAQ.htm>

Komisija na godišnjim sjednicama. Svaka radna skupina Komisije sastaje se jednom ili dva puta na godinu ovisno o predmetu na kojem rade. Osim država članica, sve države koje to nisu kao i druge zainteresirane organizacije mogu sudjelovati na sjednicama Komisije i njezinih radnih skupina kao promatrači. Kao takvi smiju sudjelovati u raspravama kao i države članice.

Vežano za dokumente koje je Komisija do danas prihvatila u području međunarodne trgovačke arbitraže i međunarodnog trgovačkog mirenja treba istaknuti one najvažnije:

- UNCITRAL-ova Pravila o arbitraži (1976.g.)
- UNCITRAL-ov Model Zakon o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži (1985.g.), što posebno važno za pitanje mirenja
- UNCITRAL-ova Pravila o mirenju (1980.g)
- UNCITRAL-ov Model Zakon o međunarodnom trgovačkom mirenju (2002.g.)

4.2.2. *Donošenje UNCITRAL-a Model Zakona o međunarodnom trgovačkom mirenju*

Na 35. sjednici Komisije (UNCITRAL) održanoj u New Yorku godine 2002., prihvaćen je nacrt Model Zakona o međunarodnom trgovačkom mirenju. Komisija je dala stajališta o svrhovitosti nacrta Model Zakona, te raspravila mogućnosti da se pomoću njega potakne razvoj sporazumnog rješavanja sporova - kako na međunarodnoj, tako i na domaćoj razini. Zaključeno je da je tekst Model Zakona izbjegava pretjerano reguliranje te stavio naglasak na autonomiju domaćeg zakonodavca u reguliranju materije.³⁶

Model Zakon, općenito, predstavlja pravni dokument čija je svrha stvoriti okvir unutar kojega domaći zakonodavci mogu, prihvaćanjem njegovih odredbi, pronaći rješenja za pravno i zakonsko definiranje mirenja. Tijekom rada na Model Zakonu Komisija je uzela u obzir široko shvaćanje pojma "mirenje", kao što su "medijacija", "alternativno rješavanje sporova" ili "neutralna procjena". Nastojanje Komisije bilo je usmjereno na to da se Model Zakon može primjeniti na široki krug trgovačkih sporova.³⁷

Osim toga, Komisija je, stvarajući taj propis, imala na umu činjenicu da će takav dokument i njegove odredbe pomoći državama koje nisu obavještene o mirenju kao metodi rješavanja sporova da što uspješnije provedu modernizaciju svojeg zakonodavstva. U svrhu potpunije predodžbe o svrsi donošenja Model Zakona navodimo njegovu odredbu iz koje proizlazi međunarodno značenje i utjecaj koji UNCITRAL-ovi tekstovi općenito imaju, kao i iznimno široka obuhvatnost i primjenjivost koja predstavlja cilj donošenja takvih propisa.

Čl. 2. Model Zakona:

“U tumačenju toga Zakona mora se voditi računa o njegovu međunarodnom podrijetlu, te o potrebi da se promiče jedinstvenost njegove primjene i poštivanje načela dobre vjere.”

Provedba odredbi Model Zakona isključiva je volja domaćeg zakonodavca. Hrvatski zakonodavac preuzeo je u velikoj mjeri ponuđeni okvir Model Zakona za definiranje i pravnu regulaciju tog instituta.

³⁶ Report of the United Nations Commission on International Trade Law on its thirty-fifth session, A/58/17, <http://www.uncitral.org/english/sessions/unc/unc-36/a-58-17-e.pdf>

³⁷ Settlement of commercial disputes - Draft Guide to Enactment of the UNCITRAL [Model Law on International Commercial Conciliation], A/CN.9/WG.II/WP.116, <http://www.uncitral.org/english/workinggroups/wg-arb/wp-116e.pdf>

4.2.3. Usporedba odredbi Model Zakona i odredbi ZM prema osnovnim pitanjima postupka

4.2.3.1. Polje primjene i definicije

4.2.3.1.1. Polje primjene

ZM u čl. 1. propisuje da će se njegove odredbe primjenjivati na mirenje u građansko-pravnim sporovima, uključujući i sporove iz područja trgovačkih, radnih i drugih imovinsko-pravnih odnosa u stvarima kojima stranke mogu slobodno raspolagati. No, to će biti slučaj samo ako za neke od tih sporova nije što drugo određeno drugim posebnim propisom.

Time je istaknuto da taj Zakon predstavlja svojevrsni *lex generalis*, primjena čijih odredbi neće biti moguća ako se *lex specialis*-om na drugi način urede pitanja vezana za koju od vrsta navedenih sporova.

Model Zakon u čl. 1. st. 1. o područjima polja primjene određuje da se Zakon primjenjuje na međunarodno trgovačko mirenje. Detaljnijim razrađivanjem pojmova "međunarodno" i "trgovačko" dolazi se do zanimljivih zaključaka.

Ponajprije "međunarodni" element, koji se kasnije detaljno obrađuje u odredbama čl. 1. st. 4. t. a i b Model Zakona, nije striktno određen kao obvezatan nego se državama ostavlja na izbor prihvaćanje ili brisanje riječi "međunarodno" iz teksta Zakona. U tom slučaju ne bi postojala potreba za preuzimanjem i primjenom već spomenutih odredbi čl. 1. Očito je da je hrvatski zakonodavac iskoristio tu ovlast, te nije preuzeo sve odredbe Model Zakona. Naime, nisu preuzeto neki dijelovi Model Zakona kao što su npr. oni o pojmu mirenja s međunarodnim karakterom.

Naime, Model Zakon u naslovu govori o međunarodnom trgovačkom mirenju, te je zato očekivano da sadržava odredbe koje se tiču te građe. Naš zakonodavac opredijelio se za prihvaćanje odredbi Model Zakona koje se tiču definiranja pojmova, pravila postupka, određivanja rokova i sl., dok spomenuti međunarodni element nije zastupljen u tekstu našeg Zakona.

Trebalo bi ponovno razmisliti o cilju koji se nastoji postići zakonskom regulacijom mirenja u Hrvatskoj. On je nedvojbeno usmjeren ka efektivizaciji hrvatskog pravosuđa. Kada se uzme u obzir da su pravila koja reguliraju rješavanje sporova s međunarodnim elementom usustavljena, a njihova primjena dovodi do prihvatljivih rezultata, zapaža se da ostaje problem najvećeg broja postupaka koji se (ne)rješavaju pred hrvatskim sudovima (a riječ je, ipak, većinom o sporovima među hrvatskim državljanima) što se sve svodi na iznimno nezadovoljavajuću statističku sliku.

S obzirom na takvo stanje stvari i tekst ZM-a kakav jest, možemo zaključiti je da se njegove odredbe odnose na sporove koji postoje među domaćim strankama.

Nadalje, pojam "trgovačko" prema tekstu Model Zakona tumači se vrlo široko, pa se tako (u bilješki uz čl. 1. st. 1.) navodi, ne taksativno nego primjerice, koji bi se odnosi trgovačke prirode (bili oni ugovorni ili ne) svrstavali pod taj pojam.³⁸

Naš zakonodavac za razliku od toga nije se oprijedjelo na podvođenje samo trgovačkih sporova pod mirenje, nego je mogućnost provedbe postupka mirenja predviđena za širi krug sporova.

³⁸ "Riječ "trgovačko" trebalo bi tumačiti u njezinom širem smislu tako da obuhvati pitanja koja proizlaze iz svih odnosa trgovačke prirode, bilo da je riječ o ugovornim odnosima ili ne. Odnosi trgovačke prirode uključuju, ali nisu ograničeni na, sljedeće poslove: sve trgovinske poslove u svrhu dobavljanja ili razmjene dobara i usluga; ugovori o distribuciji; trgovačko zastupanje ili agencijske usluge, factoring, financijski najam (leasing); consulting; inženjering; licenciranje; ulaganja; financiranje; bankarstvo; osiguranje; ugovori o uporabi ili koncesiji; zajedničko ulaganje ili drugi oblici industrijske i poslovne suradnje; prijevoz dobara i putnika zrakom, morem, željeznicom ili cestom."

4.2.3.1.2. Definicije

4.2.3.1.2.1. "Mirenje"

ZM u čl. 2. t. a. definira mirenje na sljedeći način: "mirenje (posredovanje, medijacija, koncilijacija) je svaki postupak, bez obzira na njegov naziv, u kojemu stranke nastoje sporazumno riješiti spor uz pomoć jednog ili više izmiritelja koji strankama pomažu postići nagodbu, bez ovlasti da im nametnu obvezujuće rješenje".

Usporedimo li tu definiciju mirenja s onom u čl. 1. st. 3. Model Zakona očito je da se naš zakonodavac odlučio za tu definiciju iako s određenim jezičnim modifikacijama. No, bez obzira na to ostaje činjenica da su najbitniji elementi zastupljeni u tekstu hrvatskoga Zakona. Naime, ostavljena je mogućnost da se mirenje naziva i drugačijim imenom (posredovanje, medijacija, koncilijacija), a izbor imena postupka nema utjecaj na podvođenje postupka pod ta pravila. Nadalje, istaknuto je da je smisao provedba postupka mirenja sporazumno rješenje spora stranaka, kao i to da će izmiritelj/i pomoći strankama u njihovu nastojanju da ga postignu, ali bez ikakve ovlasti da im se nametne obvezujuće rješenje.

4.2.3.1.2.2. "Izmiritelj"

ZM u čl. 2. t. b. određuje: "izmiritelj (posrednik, medijator, koncilijator) označava jednu ili više osoba koje na temelju sporazuma stranaka vode mirenje". Kao što se može osporiti, takvom odredbom ostavljena je mogućnost stranaka da sporazumom odrede osobu, jer više njih, koje će temeljem njihova sporazuma biti ovlaštene provoditi postupak mirenja.

Spomenutu odredbu nužno je promatrati uz odredbu čl. 4. st. 1. i 2. ZM koja glasi:

"(1) Stranke sporazumno određuju hoće li mirenje voditi jedan ili više izmiritelja i tko će se imenovati za izmiritelja.

(2) Imenovanje izmiritelja obavlja se prema pravilima o kojima su se stranke sporazumjele."

Zbog mogućnosti da stranke ne postignu sporazum o osobi izmiritelja, kao i o njihovu broju, ZM daljnjom regulacijom rješava takvu situaciju. Tako je čl. 4. st. 3. ZM propisano:

"(3) Ako se stranke ne mogu sporazumjeti o broju ili osobi, odnosno osobama izmiritelja, mogu zatražiti da broj izmiritelja odredi i da ih imenuje organizacija za mirenje ili neka treća osoba (u daljnjem tekstu: tijelo za imenovanje). Ako stranke ne zatraže drugačije, tijelo za imenovanje imenovat će samo, i to iz reda sudaca, koji sude u građanskim ili trgovačkim sporovima, ili odvjetnika."

Dakle, čak i ako se stranke mogu sporazumjeti o osobi ili broju izmiritelja, postupak će se provesti nakon što se na alternativni način odredi izmiritelj/i za pojedini postupak.

Kako bi se dao potpun odgovor na pitanje kako Model Zakon definira pojam "izmiritelja" treba pogledati odredbe čl. 1. st. 2. i 3. Model Zakona. Naime, st. 2. određeno je da "izmiritelj" označava jednog ili više izmiritelja, dok st. 3. uz definiranje pojma "mirenja" određuje da strankama, na njihovo traženje, u postizanju sporazumnog rješenja spora pomažu treća osoba ili osobe.

Usporedbom odredbi obaju propisa o izmiritelju dolazimo do zaključka da je Model Zakon pri reguliranju tog pojma ostao u području općenitog određivanja značajki same funkcije izmiritelja, dok je ZM povezo funkciju s načinom izbora izmiritelja.

4.2.3.2. Osoba izmiritelja

U kratkom prikazu osnovnih značajki funkcije izmiritelja treba krenuti od činjenice da je riječ je o osobi koja, bez obzira na to što nema ovlasti nametnuti strankama obvezujuće rješenje spora, ipak ima izniman utjecaj na uspjeh cijelog postupka. Izmiritelj će nastojati postići da stranke pristanu raspraviti svoje neriješene probleme, te da sporazumom postignu rješenje koje će biti obostrano zadovoljavajuće. On je neutralna treća osoba, netko čiji interes za ishod spora (u smislu stranačkog postizanja onoga čemu streme) mora biti, ne minimalan, nego nikakav. Upravo ta neutralnost, kao i neformalnost u pristupu kod stranaka trebala bi izazvati osjećaj sigurnosti i manjak potrebe za isticanjem samo onoga što ide njima u prilog, a bez namjere da pokažu spremnost za kompromis.

S obzirom na mogućnost da te neutralnost, nepristranost i neovisnost koje se jamče zakonskim tekstom budu dovedene u pitanje, ZM čl. 5. st. 2. i 3. propisuje što je dužnost izmiritelja, te koja su prava stranaka ako nastane takva situacija i koje će biti posljedice nepravodobnog reagiranja.³⁹ Dužnost je izmiritelja, prema čl. 5. st. 1. ZM, da djeluje nepristrano i da jednako postupa sa svakom od stranaka u sporu, pa su tako od iznimne važnosti one odredbe koje se odnose na zaštitu od mogućnosti dovođenja u pitanje nepristranosti i jednakosti u pristupu.

I Model Zakon u čl. 5. st. 5. ističe dužnost izmiritelja da otkrije sve okolnosti koje bi mogle dovesti do opravdane sumnje u njegovu nepristranost i neovisnost. Nadalje, vezano za broj i izbor izmiritelja Model Zakon čl. 5. st. 1. određuje da mirenje provodi jedan izmiritelj, osim ako su se stranke sporazumjele da će ga provoditi dva ili više izmiritelja.

Usporedbom odredbi ZM i Model Zakona o broju izmiritelja shvaća se sljedeće - Model Zakon uzima kao pravilo jednog izmiritelja, dok se odstupanje od tog broja temelji isključivo na drugačijem reguliranju sporazumom stranaka. Iz već spomenute odredbe čl. 4. st. 1. ZM očito je da je naš zakonodavac zanemario to "pravilo" i prepustio prvenstveno strankama da odrede hoće li mirenje provoditi jedan ili više izmiritelja.⁴⁰

U vezi s načinom imenovanja izmiritelja spomenutima u odredbi čl. 4. st. 3. ZM treba istaknuti i odredbu Model Zakona koji je čl. 5. st. 3. propisao da se stranke u pitanju imenovanja izmiritelja mogu radi pomoći obratiti nekoj instituciji ili trećoj osobi.⁴¹

I prema odredbi čl. 4. st. 4. ZM i čl. 5. st. 4. Model Zakona pri izboru izmiritelja posebno će se voditi računa o tome da imenovana osoba bude neovisna i nepristrana, uz isticanje mogućnosti da, ako bude potrebno, izmiritelj bude različitog državljanstva od onoga stranaka u sporu.

4.2.3.3. Utjecaj sporazuma stranaka i prijedloga za pokretanje postupka na postupak mirenja

ZM u čl. 3. st. 1. propisuje da za pokretanje mirenja nije potrebno sklopiti sporazum o mirenju.

³⁹ "(2) Osoba kojoj se ponudi imenovanje za izmiritelja dužna je otkriti sve okolnosti koje bi mogle dati povoda opravdanoj sumnji u njezinu nepristranost i neovisnost. Nakon imenovanja, izmiritelj je dužan priopćiti takve okolnosti strankama čim za njih dozna, ako to već ranije nije učinio.

(3) Ako ni jedna stranka, nakon što dozna za okolnosti iz stavka 2. ovoga članka, odmah ne zatraži imenovanje drugog izmiritelja, gubi pravo da to kasnije učini, kao i pravo da zbog tih okolnosti osporava pravnu valjanost radnji koje je izmiritelj poduzeo, odnosno radnji koje su uz njegovo posredovanje poduzele stranke."

⁴⁰ O učincima takve zakonske regulacije vidjeti *supra* 4.1.3.1.

⁴¹ "Stranke mogu u vezi s imenovanjem izmiritelja zatražiti pomoć institucije ili neke treće osobe, i to:

(a) stranka može od takve institucije ili osobe zatražiti da predloži odgovarajuće osobe za izmiritelje; ili

(b) stranke se mogu sporazumjeti da takva institucija ili osoba izravno imenuje jednog ili više izmiritelja."

No, ako se stranke nisu sporazumjele ZM dalje propisuje u čl. 3. st. 2. i 3.:

"(2) Ako se stranke nisu drugačije sporazumjele, mirenje počinje prihvatom prijedloga za pokretanje postupka mirenja, koji se podnosi u pisanom obliku.

(3) Ako se druga stranka u roku od 15 dana od dana kada je primila prijedlog za provedbu mirenja, ili u drugom roku za odgovor naznačenom u prijedlogu, ne izjasni o prijedlogu, smatra se da je prijedlog za mirenje odbijen".

Model Zakon regulirao je čl. 4. st. 1. ovo pitanje na sljedeći način:

"(1) Postupak mirenja u vezi s nastalim sporom počinje onoga dana kada su se stranke u tom sporu sporazumjele pokrenuti postupak mirenja."

Dok Model Zakon početak postupka veže, ako postoji sporazum stranaka, za dan kada su se stranke sporazumjele o pokretanju postupka, ZM početak postupka veže za dan prihvaćanja prijedloga za pokretanje postupka mirenja.

St. 2. istog članka Model Zakona odnosi se na prijedlog za pokretanje postupka i kaže:

"(2) Ako stranka koja je drugoj stranci predložila mirenje ne primi obavijest o prihvaćanju prijedloga u roku od 30 dana od dana kada je prijedlog poslala, ili u roku naznačenom u prijedlogu, ta stranka može smatrati da je prijedlog za mirenje odbijen."

Za razliku od ZM-a koji propisuje rok od 15 dana od dana primitka prijedloga, Model Zakon daje duži rok (30 dana) i veže ga za dan upućivanja prijedloga.

Ono što je zajedničko odredbama obaju propisa jest da ostavljaju mogućnost određivanja drugačijeg roka samim prijedlogom za pokretanje postupka mirenja.

4.2.3.4. Način provedbe postupka mirenja

ZM u čl. 6. st. 1., 2. i 3. rješava pitanje načina provedbe postupka na sljedeći način:

"(1) Mirenje se provodi na način o kojem su se stranke sporazumjele, o čemu mogu sklopiti pisani sporazum.

(2) Ako se stranke nisu drugačije sporazumjele, izmiritelj mirenje provodi na način koji smatra prikladnim, uzimajući u obzir sve okolnosti slučaja, zahtjeve stranaka i potrebu za brzim i trajnim rješenjem spora.

(3) U svakom slučaju, izmiritelj će pri vođenju postupka zadržati pravičan odnos prema strankama."

Prva predviđena mogućnost je ona da se stranke sporazumiju o načinu provedbe postupka, s time da je taj sporazum prema ZM-u potrebno sklopiti u pisanom obliku.

Ako se stranke nisu drugačije sporazumjele (dakle nema sporazuma) tada izmiritelj provodi postupak na način koji samtra prikladnim uzimajući u obzi sve navedene elemente. Isticanjem potrebe u st. 3. ovoga članka da izmiritelj zadrži pravičan odnos prema strankama ta se odredba idejno nadovezuje na već spomenutu odredbu čl. 5. st. 1. ZM.⁴²

I Model Zakon u čl. 6. st. 1. i 2. predviđa mogućnost da stranke sporazumno utvrde način na koji će se postupak provesti, te način na koji će izmiritelj provesti mirenje ako takvog sporazuma nema.⁴³

Iako se odredbe ZM-a i Model Zakona idejno poklapaju u propisivanju načina provedbe postupka, ipak je formulacija Model Zakona zahvalnija. Model Zakon autonomiju stranaka u izboru pravila postupka veže za konzultiranje već postojećih pravila, odnosno propisa,

⁴² Vidjeti *supra* 4.2.3.2.

⁴³ "(1) Stranke se mogu sporazumjeti, pozivanjem na skup pravila ili na drugi način, o načinu provedbe mirenja.
(2) Ukoliko se stranke ne sporazume o načinu provedbe mirenja, izmiritelj može provesti mirenje na način koji smatra prikladnim, uzimajući u obzir sve okolnosti slučaja, zahtjeve stranaka i potrebu za brzim rješenjem spora."

što će često i biti slučaj. Naime, u praksi se stranke, u sklopu svoje autonomije, sporazumijevaju o primjeni postojećih pravila o mirenju neke organizacije ili institucije.⁴⁴

4.2.3.5. Priopćavanje informacija i povjerljivost podataka

ZM u čl. 11. navodi:

"(1) Ako se stranke nisu drugačije sporazumjele, izmiritelj je dužan čuvati kao tajnu u odnosu prema trećim osobama sve informacije koje se odnose na postupak mirenja, osim ako je po zakonu dužan priopćiti.

(2) Izmiritelj odgovara za štetu koju je prouzročio kršenjem obveze iz stavka 1. ovog članka.

(3) Bez pristanka stranaka izmiritelj ne smije svjedočiti o činjenicama koje je doznao od stranaka tijekom postupka mirenja, neovisno o tome je li taj postupak završen sporazumom ili ne.

(4) Odredbe stavka 1. i 2. ovog članka na odgovarajući se način primjenjuju i na stranke, te na druge osobe koje su postupku mirenja sudjelovale u bilo kojem svojstvu, pod uvjetom da su za dužnost čuvanja povjerljivosti informacija znale ili morale znati."

Takvom regulacijom nastoji se u što većoj mjeri jamčiti i zaštititi povjerljivost podataka do kojih se došlo provedbom postupka mirenja, iz čega proizlazi da je odnos povjerenja između stranaka i izmiritelja nužan za uspješno provedbu postupka mirenja.

Opseg zaštite privatnosti i tajnosti pribavljenih informacija može biti i manji. Stranke se, s jedne strane, mogu sporazumjeti da izmiritelj nije dužan čuvati te informacije kao tajnu, a sam Zakon predviđa da u nekim situacijama može postojati zakonska dužnost priopćavanja određenih informacija.⁴⁵

Model Zakon na nešto drugačiji način pristupa tom problemu.

Čl. 8. Model Zakona određuje da izmiritelj može jednoj stranci priopćiti što je doznao od druge stranke tijekom spora.

Ipak, ako dozna informaciju koja je od same stranke istaknuta kao povjerljiva, izmiritelj drugoj stranci ne smije prenijeti tu informaciju.

Iz navedenog proizlazi da je ZM povjerljivost podataka povezao ponajprije s odnosom izmiritelja i trećih osoba, na način da je odredio smije li i kada izmiritelj dati u javnost ono što je doznao tijekom postupka od stranaka. Model Zakon utemeljio je te odredbe na odnosu povjerenja između stranaka i izmiritelja određujući da se ne smije strankama međusobno odavati informacije pribavljene od druge stranke ako je ta informacija dana kao povjerljiva.

Nadalje, Model Zakon čl. 9. propisuje da će se, ako se stranke nisu drugačije sporazumjele, informacije koje se odnose na postupak mirenja čuvati kao povjerljive, osim kada Zakon nalaže njihovo priopćavanje, odnosno kada će to biti potrebno radi provedbe ili ovrhe nagodbe.

Takva odredba nije uvrštena u tekst hrvatskog ZM-a, ali je očita intencija našeg zakonodavca da postojećim odredbama postigne isti učinak koji proizlazi iz odredaba Model Zakona.

Cilj koji se nastoji postići takvim propisivanjem svodi se na što veći stupanj zaštite stranaka i njihovih interesa.

S obzirom na prirodu postupka mirenja i na činjenicu da će se stranke tijekom postupka poticati na iznošenje mnogih stvari koje im možda i ne idu uvijek u prilog, iznimne je važno u što većem stupnju onemogućiti bilo kakvu mogućnost zlorabe informacija do kojih se došlo tijekom provedbe postupka mirenja.

⁴⁴ Uzelac, Alan; Zakon o mirenju - komentarske bilješke, u: Uzelac et al., *op.cit.* (bilj.2), str. 80.

⁴⁵ *Ibid.*, str. 98.

4.2.3.6. Podaci postupka mirenja u ulozi dokaza u drugim postupcima

S obzirom na iznimnu sličnost odredaba ZM-a i Model Zakona u vezi s tim pitanjem, obrazlaganje će se temeljiti na tekstu ZM-a.

Čl. 12. ZM-a uređeno je pitanje toga što se ne smije (i tko ne smije), te u kojim postupcima, predlagati kao dokaz (odnosno, kako to određuje Model Zakon u članku 10.: "...oslanjati se na, izvoditi kao dokaz ili svjedočiti o...").

Čl. 12. st. 1. ZM propisuje sljedeće:

"Stranka u postupku mirenja, izmiritelj ili osoba koja na drugi način sudjeluje u postupku, uključujući i administrativno osoblje organizacije za mirenje, ne može se u bilo kojem drugom postupku, sudskom, arbitražnom ili drugom postupku, pozivati na okolnost ili predlagati kao dokaz:

- a. činjenicu da je jedna od stranaka predlagala mirenje ili bila voljna sudjelovati u njemu,
- b. stajalište koje je stranka u postupku mirenja izrazila ili prijedloge koje je u tom postupku iznijela,
- c. izjave o činjenicama ili priznanje zahtjeva ili činjenica izvršeno tijekom postupka mirenja, ako takve izjave ili priznanja nisu sastavni dio postignute nagodbe,
- d. prijedloge koje je u postupku iznio izmiritelj,
- e. činjenicu da je neka stranaka u postupku pokazala spremnost prihvatiti prijedlog izmiritelja,
- f. ispravu koja je pripremljena isključivo za potrebe postupka mirenja, ili ispravu za koju su se stranke u postupku mirenja sporazumjele da se neće koristiti ni u kojem drugom postupku."

Nadalje, važno je istaknuti i odredbu čl. 12. st. 4. ovoga Zakona kojom je propisano da će, ako takav dokaz bude predložen, tijelo koje vodi postupak takav prijedlog kao nedopušten odbaciti. Isto tako propisano je istim stavkom da tijelo koje vodi postupak ne smije koristiti u donošenju odluke informaciju iz izjave ili informaciju iz podnesenih isprava, koje su dane ili podnesene suprotno odredbi čl. 12. st. 1.

Usporedbe radi važno je istaknuti da Model Zakon u čl. 10. st. 3. propisuje da će se, ako te informacije budu predložene kao dokaz, takav dokaz smatrati nedopuštenim. Ipak, Model Zakon dopušta priopćavanje tih informacija, odnosno dopuštanje takva dokaza u mjeri u kojoj je to nužno, odnosno u svrhu provedbe ili ovrhe nagodbe.⁴⁶

4.2.3.7. Nespojivost funkcije izmiritelja s drugim funkcijama

ZM u čl. 13. propisuje da izmiritelj ne može biti sudac ili arbitar u sporu koji je bio ili jest predmet postupka mirenja, jer u drugom sporu koji je proizašao ili je u vezi tim pravnim odnosom.

Jednako tako ZM propisuje da odvjetnik koji je kao izmiritelj sudjelovao u postupku mirenja ne smije zastupati niti jednu od stranaka u sporu koji je bio ili je predmet postupka mirenja, odnosno sporu koji je proizašao ili je u vezi s tim pravnim odnosom.

Jedina odredba u Model Zakonu koja je slična ovoj u ZM jest ona sadržana u čl. 12.:

"Ako se stranke nisu drugačije sporazumjele, izmiritelj ne može biti arbitar u sporu koji je bio ili jest predmet postupka mirenja, ili u nekom drugom sporu koji je proizašao iz istog ugovornog ili pravnog odnosa ili bilo kojeg s njime povezanog ugovornog ili pravnog odnosa."

⁴⁶ ZM dopustivost ovih dokaza uređuje odredbom čl. 12. st. 5.:

"Odredbe stavka 1. do 4. ovoga članka ne odnose se na one dokaze ili obavijesti koje su prema zakonu nužne za provedbu ili ovrhu postignute nagodbe."

I jedan i drugi propis imali su u vidu nespojivost funkcije izmiritelja i suca i/ili arbitra kada je riječ o istom sporu koji je bio predmet mirenja.

Takva regulacija razumljiva je to više ako se uzme u obzir sve rečeno za temeljne značajke funkcije izmiritelja.⁴⁷ Dopuštanje koegzistencije tih funkcija u jednoj osobi, a u vezi s istim sporom, dovelo bi u pitanje iznimno značajnu nepristranost i nezavisnost izmiritelja.

4.2.3.8. Nespojivost postupka mirenja s drugim postupcima

ZM u čl. 15. st. 1. određuje da će se stranke, dok traje postupak mirenja, suzdržavati od pokretanja drugog postupaka, bilo sudskih ili arbitražnih, u svrhu rješavanja spora koji je predmet mirenja.

Ipak, ostavljena je mogućnost strankama da pokrenu te postupke ako je to nužno za očuvanje njihovih prava.

Pogledajmo kako je svaki od propisa regulirao to pitanje.

Zakon o mirenju (čl. 15. st. 2.):

"Ako su se stranke koje su se sporazumjele o provedbi mirenja izričito obvezale da tijekom točno određenog vremenskog razdoblja ili do nastupanja točno određenog uvjeta neće pokretati ili nastavljati sudske, arbitražne ili druge postupke, takav sporazum ima obvezujući učinak. U tom slučaju, sud, arbitri ili druga tijela kod kojih se pokuša pokrenuti postupak odbacit će, na zahtjev druge stranke, akt kojim se postupak pokreće ili nastavlja kao preuranjen, osim ako bi, u svjetlu svih okolnosti spora, odgoda pokretanja ili nastavljanja postupka mogla voditi teškim i nepopravljivim posljedicama."

Model Zakon (čl. 13.):

"Ako su se stranke sporazumjele o provođenju mirenja i izričito obvezale da tijekom točno određenog vremenskog razdoblja ili do nastupanja točno određenog uvjeta neće pokretati arbitražne ili sudske postupke u pogledu postojećeg ili nekog budućeg spora, arbitražno sudište ili sud priznat će takvu obvezu do ispunjavanja uvjeta obveze, osim u mjeri u kojoj je to, prema mišljenju stranaka, nužno za njihova prava. Pokretanje takvog postupka neće se samo po sebi smatrati odustajanjem od sporazuma o mirenju ili završetkom postupka mirenja."

Kao što vidimo, i jedan i drugi propis omogućuju strankama da se, u sklopu sporazuma o mirenju, izričito obvežu da tijekom određenog vremenskog razdoblja ili do nastupanja određenog uvjeta neće pokretati druge postupke kojima je svrha rješavanje spora koji je predmet mirenja.

I dok ZM dalje propisuje što će sud, arbitri ili druga tijela učiniti ako dođe do pokušaja pokretanja ili nastavljanja postupka - odbacivanje akta, kojim se postupak pokreće ili nastavlja postupka, kao preuranjenog - Model Zakon reguliranje okreće u drugom smjeru i određuje kako će se, to jest kako se neće tumačiti pokretanje drugog postupka u odnosu prema postupku mirenja.

4.2.3.9. Završetak postupka mirenja

I tu postoje velike sličnosti između odredaba ZM-a i Model Zakona.

Četiri najvažnija razloga za završetak postupka koja se navode u oba propisa, uz minimalne razlike su:

- sklapanje nagodbe
- odluka izmiritelja o obustavi postupka mirenja (daljnje nastojanje da se postigne mirno rješenje više nije svrhovito)

⁴⁷ Vidjeti *supra* 4.2.3.2.

- pisana izjava stranaka o završetku postupka poslana izmiritelju
- pisana izjava jedne stranke upućena drugim strankama i izmiritelju o odustajanju od postupka (osim ako su druge stranke nakon odustanka voljne nastaviti mirenje)

Važno je istaknuti da Model Zakon, za razliku od ZM-a, na kraju navođenja svakog od razloga navodi i od kada će se smatrati da je postupak završen.

Takvog određivanja roka kada nastupa završetak postupka nema među odredbama ZM-a.

Velik doprinos pravnoj sigurnosti predstavljala bi postojanje slična odredba u ZM-u, jer bez obzira na trenutacnu formulacija koja daje jasnu sliku, ipak se zaključuje da je zakonsko isticanje točnog trenutka nastupa završetka postupka korisno, jer svakako sprječava naknadna pitanja o tome kada se smatra da je postupak završen.

Kada govorimo o završetku postupka mirenja treba istaknuti i prokomentirati jednu specifičnost sadržanu u odredbi čl. 9. st. 2. ZM:

"Mirenje se završava i ako se nagodba ne postigne u roku od 60 dana od dana prihvata prijedloga za pokretanje mirenja. Ovaj se rok pisanim sporazumom stranaka može produžiti još za najviše 60 dana."

Postavlja se pitanje svrhovitosti takvog propisivanja završetka postupka mirenja *ex lege* ako rok bezuspješno protekne, odnosno ograničavanja trajanja postupka na najviše 120 dana.

U prilog takvom normiranju može se istaknuti činjenica da bi mirenje trebalo predstavljati svojevrsni antipod sudskom (ne)rješavanju sporova. Najveći problem vezan uz neefikasnost sudskog rješavanja sporova upravo je dužina trajanja postupaka.

Takvo vremensko ograničavanje trajanja postupka mirenja moglo bi pridonijeti razvoju spoznaje da mirenje nije isto što i sudska parnica, tek nešto neformalnije organizirana, nego da je riječ o efikasnom sredstvu za postizanje rješenja spora.

S druge strane, zbog kompleksnosti sporova koji mogu biti predmetom mirenja, iz objektivnih bi se razloga mogao zahtijevati duži vremenski angažman.

U tom slučaju takvo ograničenje predstavljalo bi ozbiljnu prepreku postizanju cilja samog postupka.

Provedena komparacija prema temeljnim pitanjima postupka mirenja usmjerena je ka analizi utjecaja odredbi Model Zakona na zakonsku regulaciju instituta mirenja u Hrvatskoj. Iz nje proizlazi da je hrvatski zakonodavac u velikoj mjeri preuzeo ideje Model Zakona dok je neka pitanja, više ili manje sretno, uredio na način blizak domaćem pravnom sustavu.⁴⁸

5. Zaključak

Svrha ovoga rada bila je, kao što je navedeno u uvodu, približiti i objasniti pojam mirenja, alternativnog rješavanja sporova, sagledati pravne osnove u našem sustavu koje su bile alternativa sudskom rješavanju sporova prije uvođenja mirenja u hrvatski pravni sustav, te najvažnije - sagledati elemente postupka mirenja kako ih je definirao UNCITRAL-ov Model Zakon i hrvatski Zakon o mirenju. Posebice u vezi s ovim posljednjim, a nakon detaljne analize i usporedbe odredbi i jednog i drugog propisa, nameće se zaključak da je hrvatski zakonodavac, iako je u znatnoj mjeri preuzeo osnovnu formu i elemente Model Zakona, ipak iskoristio kreatorne ovlasti i unio u zakonski tekst odredbe koje nemaju uporište u odredbama Model Zakona.

S obzirom na malo prakse u tome pravnom području, jer je ipak riječ o potpuno novom institutu u hrvatskome pravosuđu, vrijeme će pokazati koliko su naknadne intervencije

⁴⁸ Za usporedni prikaz odredaba Zakona o mirenju i Model Zakona vidjeti Tablicu 3. u Prilogu II

zakonodavca pridonijele da se stvori dobra i kvalitetna osnova za nekonfliktno tumačenje i jedinstvenu primjenu zakonskog teksta na sporove koji će pretendirati da postanu, nadamo se, uspješno riješeni predmeti postupaka mirenja.

Iako sve napisano upućuje na brojnost mogućnosti koje se otvaraju uvođenjem mirenja u hrvatski pravni sustav, ipak se treba pitati je li moguće da će se sporovi među strankama rješavati brže, da će se troškovi postupka rješavanja sporova svesti na minimum, je li moguće da će obje stranke biti zadovoljne nakon završetka postupka, može li sve to postati stvarnost našega pravosudnog sustava?

Svaki početak je težak.

Je li razlog tome činjenica da se sve "novo" mora dokazati prije nego što postane "uobičajeno", pa na kraju i "staro"?

Je li to zato što je sigurnije ono što je isprobano, iako možda i nije učinkovito, od onoga što nema temelje svoje vrijednosti u opipljivim rezultatima?

Kako god bilo, činjenica ostaje da se svaki pomak ka nečemu novom procjenjuje kroz prizmu skepse, ako ne i negacije, jer se vjeruje da "novo" nužno negira smisao postojanja "starog".

Nametanje nečega teško može rezultirati dobrim.

Negiranje mogućnosti da dokaže da je nešto dobro, nepravedno je.

Zato, ne treba se žuriti sa zaključcima koji se svode na "za" i "protiv", nego treba ostaviti prostor u kojemu će se novosti poput ove moći razvijati i s vremenom pokazati kolika je njihova vrijednost tijekom funkcioniranja, ne samo jednog dijela, nego cijelog društva.

PRILOG I

Tablica 1. Usporedni prikaz razlika i sličnosti između postupka mirenja i arbitražnog postupka

Temeljna pitanja	Postupak mirenja (Zakon o mirenju)	Arbitražni postupak (Zakon o arbitraži)
priroda postupka	konsenzualno rješavanje spora	sudjenje pred arbitražnim sudom
osnova za provođenje postupka	postojanje trajne volje svih stranaka da se postupak provede	ugovor o arbitraži (arbitražna klauzula, kompromis)
pokretanje postupka	prihvata prijedloga uz mogućnost sklapanja sporazuma među strankama	- po primitku tužbe (arbitražna ustanova) - po primitku obavijesti o imenovanju arbitra i tužbe (tuženik)
nadležnost za provođenje postupka	izmiritelj/i	arbitražni sud
način provođenja postupka	- izmiritelj na osnovi sporazuma stranaka - izmiritelj na način koji smatra prikladnim	- arbitražni sud na temelju sporazuma stranaka o pravilima postupka - arbitražni sud na način koji smatra prikladnim
utjecaj nagodbe na postupak	okončanje postupka	- osnova za obustavu postupka - osnova za donošenje pravorijeka
ovlast za donošenje pravno obvezujuće odluke o sporu	NE (odluka - ako je ima - nije obvezujuća za stranke)	DA (pravorijek ima snagu pravomoćne presude, obvezuje stranke)

PRILOG II*Tablica 3. Usporedni prikaz odredaba Zakona o mirenju i Model Zakona po člancima*

Temeljna pitanja	Zakon o mirenju	Model Zakon
Polje primjene	Članak 1.	Članak 1. stavak 1.
Definicija mirenja	Članak 2. točka a	Članak 1. stavak 3.
Definicija izmiritelja	Članak 2. točka b	Članak 1. stavak 2.
Sporazum stranaka i prijedlog za pokretanje postupka	Članak 3.	Članak 4.
Način provedbe postupka mirenja	Članak 6.	Članak 6.
Priopćavanje informacija i povjerljivost podataka	Članak 11.	Članak 8.
Podaci postupka kao dokaz	Članak 12.	Članak 10.
Nespojivost funkcije izmiritelja s drugim funkcijama	Članak 13.	Članak 12.
Nespojivost s drugim postupcima	Članak 15 stavak 1. i 2.	Članak 13.
Okončanje postupka mirenja	Članak 9.	Članak 11.

PRILOG III**UNCITRAL-ov Model zakon o međunarodnom trgovačkom mirenju (2002.g.)**

(na hrvatski prevela Martina Mladina)

Članak 1. Polje primjene i definicije

(1) Ovaj Zakon primjenjuje se na međunarodno⁴⁹ trgovačko⁵⁰ mirenje.

(2) U smislu ovog Zakona "izmiritelj" označava jednog, ili dva ili više izmiritelja, već prema slučaju.

(3) U smislu ovog Zakona, "mirenje" označava postupak, bez obzira na njegov naziv-koncilijacija, medijacija ili neki drugi izraz sličnog značenja- u kojemu stranke traže od treće osobe ili osoba ("izmiritelj") da im pomogne u sporazumnom rješavanju spora koji proizlazi ili je u vezi s ugovornim ili drugim pravnim odnosom. Izmiritelj nema ovlasti da strankama nametne rješenje spora.

(4) Mirenje ima međunarodni karakter ako:

(a) stranke sporazuma o mirenju, u trenutku sklapanja tog sporazuma, imaju sjedište u različitim državama; ili ako

⁴⁹ Države koje žele donijeti zakon, prema uzoru na ovaj Model Zakon, a primjenjivao bi se i na domaće i na međunarodno mirenje mogle bi razmotriti sljedeće izmjene teksta:

- brisati riječ "međunarodno" u stavku 1. članka 1.; i
- brisati stavke 4., 5. i 6. članka 1.

⁵⁰ Riječ "trgovačko" trebalo bi tumačiti u njezinu širem smislu tako da obuhvati pitanja koja proizlaze iz svih odnosa trgovačke prirode, bilo da je riječ o ugovornim odnosima ili ne. Odnosi trgovačke prirode uključuju, ali nisu ograničeni na, sljedeće poslove: sve trgovinske poslove u svrhu dobavljanja ili razmjene dobara i usluga; ugovori o distribuciji; trgovačko zastupanje ili agencijske usluge, factoring, financijski najam (leasing); consulting; inženjering; licenciranje; ulaganja; financiranje; bankarstvo; osiguranje; ugovori o uporabi ili koncesiji; zajedničko ulaganje ili drugi oblici industrijske i poslovne suradnje; prijevoz dobara i putnika zrakom, morem, željeznicom ili cestom.

- (b) država u kojoj stranke imaju sjedište nije ona ista država
 - (i) u kojoj se treba obaviti znatan dio obveza iz trgovačkog odnosa; ili
 - (ii) koja je najuže povezana s predmetom spora
- (5) U smislu ovog članka:
 - (a) ako stranka ima sjedište na više mjesta, sjedištem će se smatrati ono koje je u u najužem odnosu sa sporazumom o mirenju;
 - (b) ako stranka nema sjedište potrebno je upućivati na uobičajeno boravište stranke
- (6) Ovaj se Zakon primjenjuje na trgovačko mirenje i u slučajevima kada su se stranke sporazumjele da mirenje ima međunarodni karakter ili su se sporazumjele o promjenjivosti ovog Zakona.
- (7) Stranke se mogu sporazumjeti da odstupe od primjene ovog Zakona.
- (8) Podložno odredbama stavka 9. ovog članka, ovaj se Zakon primjenjuje neovisno o osnovama prema kojima se provodi mirenje, uključujući i sporazume između stranaka, bilo da su postignuti prije ili poslije nastanka spora, obvezama utvrđenim zakonom, ili uputi ili prijedlogu suda, arbitražnog suda ili nadležnog državnog tijela.
- (9) Ovaj se zakon ne primjenjuje na:
 - (a) slučajeve u kojima sudac ili arbitar pokušava omogućiti nagodbu u tijeku sudskog ili arbitražnog postupka; ni
 - (b) (...)

Članak 2. Tumačenje

- (1) U tumačenju ovog Zakona mora se voditi računa o njegovu međunarodnom podrijetlu te potrebi za promicanjem jedinstvenosti njegove primjene i poštivanja načela dobre vjere.
- (2) Pitanja koja se tiču predmeta ovog Zakona, a njime nisu izrijekom riješena, rješavaju se u skladu s općim načelima na kojima se ovaj Zakon temelji.

Članak 3. Sporazumne izmjene

S iznimkom odredaba članka 2. i stavka 3. članka 6., stranke se mogu sporazumjeti da odstupe od ili izmijene bilo koju odredbu ovog Zakona.

Članak 4. Početak postupka mirenja⁵¹

- (1) Postupak mirenja u vezi s nastalim sporom počinje onog dana kada su se stranke u tom sporu sporazumjele da pokrenu postupak mirenja.
- (2) Ako stranka, koja je drugoj stranci predložila mirenje, ne primi obavijest o prihvatanju prijedloga u roku 30 dana od dana kada je prijedlog uputila, ili u roku koji je označen u prijedlogu, ta stranaka može smatrati da je prijedlog za mirenje odbijen.

Članak 5. Broj i imenovanje izmiritelja

- (1) Mirenje provodi jedan izmiritelj, osim ako se stranke nisu sporazumjele da će ga provoditi dva ili više izmiritelja.
- (2) Stranke će se nastojati sporazumjeti u vezi s izmiriteljem, osim ako je postignut sporazum da se imenuje na drugi način.
- (3) Stranke mogu, u vezi s imenovanjem izmiritelja, zatražiti pomoć institucije ili neke treće osobe, i to:

⁵¹ Državama koje žele usvojiti i odredbe o prekidu zastare predlaže se sljedeći tekst:

Članak X Prekid zastare

- (1) S početkom postupka mirenja prekida se zastara u odnosu na zahtjeve koji su predmet mirenja
- (3) Ako se postupak mirenja završi bez nagodbe, zastara počinje opet teći od trenutka kada je mirenje završeno bez nagodbe.

(a) stranka može od takve institucije ili osobe zatražiti da predloži odgovarajuće osobe za izmiritelje; ili

(b) stranke se mogu sporazumjeti da takva institucija ili osoba izravno imenuje jednog ili više izmiritelja.

(4) Pri predlaganju ili imenovanju izmiritelja, institucija ili osoba vodit će računa o čimbenicima kojima će se osigurati imenovanje neovisnog i nepristranog izmiritelja i, gdje to bude prikladno, vodit će računa o tome da je poželjno da se imenuje izmiritelj čije je državljanstvo različito od državljanstva stranaka u sporu.

(5) Osoba kojoj se ponudi imenovanje za izmiritelja dužna je otkriti sve okolnosti koje bi mogle dati povoda opravdanoj sumnji u njenu nepristranost i neovisnost. Nakon imenovanja, pa sve do završetka postupka mirenja, izmiritelj je dužan bez odlaganja priopćiti takve okolnosti strankama, ako to nije ranije učinio.

Članak 6. Provedba mirenja

(1) Stranke se mogu sporazumjeti, pozivanjem na skup pravila ili na drugi način, o načinu provedbe mirenja.

(2) Ako se stranke ne sporazume o načinu provedbe mirenja, izmiritelj može provesti mirenje na način koji smatra prikladnim, uzimajući u obzir sve okolnosti slučaja, zahtjeve stranaka i potrebu za brzim rješenjem spora.

(3) U svakom slučaju, izmiritelj će u vođenju postupka zadržati pravičan odnos prema strankama, uzimajući pri tome u obzir sve okolnosti slučaja.

(4) Izmiritelj može tijekom cijelog postupka mirenja iznositi prijedloge o nagodbi kojom bi se mogao završiti spor.

Članak 7. Komunikacija između izmiritelja i stranaka

Izmiritelj može komunicirati i sastajati se s objema strankama istodobno ili sa svakom strankom posebno.

Članak 8. Priopćavanje informacija

Izmiritelj može osnovu informacija koje se odnose na spor, a koje je doznao od jedne stranke, priopćiti drugoj stranci tijekom postupka. No, ako izmiritelj dozna informacije od jedne stranke pod uvjetom da ostanu povjerljive, te informacije neće se priopćavati bilo kojoj drugoj stranci u postupku mirenja.

Članak 9. Povjerljivost

Ako se stranke nisu drugačije sporazumjele, sve informacije koje se odnose na postupak mirenja čuvat će se kao povjerljive, osim kada zakon nalaže njihovo priopćavanje ili je to potrebno u svrhu provedbe ili ovrhe nagodbe.

Članak 10. Dopustivost dokaza u drugim postupcima

(1) Stranka u postupku mirenja, izmiritelj ili neka treća osoba, uključujući i osoblje koje radi na administrativnim poslovima u postupku mirenja, ne može u bilo kojem drugom aritražnom, sudskom ili drugom sličnom postupku, oslanjati se na, iznositi kao dokaz ili svjedočiti o:

prijedlogu o mirenju koji je uputila jedna stranka ili činjenici da je jedna od stranaka bila voljna sudjelovati u postupku mirenja;

stajalištima koje je stranka u postupku mirenja izrazila ili prijedlozima koje je u tom postupku iznijela u pogledu moguće nagodbe;

izjavama ili priznanjima stranke iznesenima tijekom postupka mirenja;

prijedlozima koje je u postupku iznio izmiritelj;
činjenici da je neka stranka u postupku pokazala spremnost prihvatiti prijedlog izmiritelja o nagodbi;

ispravama koje su pripremljene isključivo za potrebe postupka mirenja.

(2) Odredbe stavka 1. ovog članka primjenjuju se bez obzira na oblik informacije ili dokaza koji se u njemu spominju.

(3) Sudska, arbitražna ili druga nadležna državna tijela ne mogu narediti priopćavanje informacija iz stavka 1. ovog članka. Ako, suprotno odredbi stavka 1. ovog članka, takve informacije budu predložene kao dokaz, on će se smatrati nedopuštenim. No, takve se informacije mogu priopćiti ili dopustiti kao dokaz u mjeri u kojoj je to prema zakonu nužno ili u svrhu provedbe ili ovrhe nagodbe.

(4) Odredbe stavaka 1., 2. i 3. ovog članka primjenjuju se neovisno o tome odnosi li se arbitražni, sudski ili drugi slični postupak na spor koji jest ili je bio predmet postupka mirenja.

(5) Osim u slučaju ograničenja iz stavka 1. ovog članka, drugi dokazi koji bi bili dopustivi u nekom drugom arbitražnom, sudskom ili drugom sličnom postupku ne postaju nedopušteni zbog toga što su bili korišteni u postupku mirenja.

Članak 11. Završetak postupka mirenja

(1) Mirenje se završava:

sklapanjem nagodbe između stranaka, danom sklapanja nagodbe
izjavom izmiritelja, nakon konzultacija sa strankama, o tome da daljnji napor u svrhu mirenja više nisu opravdani, danom izjave;

izjavom stranaka o završetku postupka mirenja koju su stranke uputile izmiritelju, danom izjave; ili

izjavom o završetku postupka mirenja koju je jedna stranka uputila drugoj stranci ili strankama, i izmiritelju ukoliko je imenoovan, danom izjave.

Članak 12. Izmiritelj u svojstvu arbitra

Ako se stranke nisu drugačije sporazumjele, izmiritelj ne može biti arbitrar u sporu koji je bio ili jest predmet postupka mirenja, ili u nekom drugom sporu koji je proizašao iz istog ugovornog ili pravnog odnosa ili bilo kojeg s njime povezanog ugovornog ili pravnog odnosa.

Članak 13. Arbitražni ili sudski postupci

Ako su se stranke sporazumjele o provedbi mirenja i izričito obvezale da tijekom točno određenog vremenskog razdoblja ili do nastupanja točno određenog uvjeta neće pokretati arbitražne ili sudske postupke u vezi s postojećim ili nekim budućim sporom, arbitražni sud ili sud će priznati takvi obvezu do ispunjavanja uvjeta obveze, osim u mjeri u kojoj je to, prema mišljenju stranaka, nužno za očitavanje njihovih prava. Pokretanje takvog postupka neće se samo po sebi smatrati odustajanjem od sporazuma o mirenju ili okončanjem postupka mirenja.

Članak 14. Ovrha sporazuma o nagodbi⁵²

Ako stranke sklope sporazum kojim se postiže nagodba o sporu, taj je sporazum obvezujući i može biti predmetom ovrhe... *(ovdje pojedine države mogu unijeti opis načina na koji se provodi ovrha sporazuma o nagodbi ili uputiti na propise koji to uređuju).*

⁵² Kod provedbe postupka ovrhe nagodbe, države bi mogle razmotriti mogućnost da takav postupak bude obavezan.

Summary

The 2003 Law on Conciliation brought a new institute into the Croatian legal system - conciliation. This is an alternative dispute resolution mechanism defined through the informality of procedure, broad autonomy of parties involved and consensual resolution of dispute. The need to bring an alternative into resolving disputes between parties grows larger as the courts are more swamped with unresolved cases. Successful facilitation of conciliation would contribute to reduction of the unresolved cases and alleviate the present pressure on the court system, as well as help parties resolve their disputes in a shorter time period. When we make a comparison to arbitration, which is in its nature closest to conciliation, specific characteristics of this institute come forth as better. Two regulations played an important part in forming the Law on Conciliation. They are the 2002 Conciliation Statute of the Croatian Chamber of Commerce and the 2002 UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation. Both regulations influenced the creation and contents of the norms which regulate conciliation today. Conciliation became a part of the legal system, and as such represents a stepping stone in the development of an alternative dispute resolution system in the Republic of Croatia.

Key words: UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation, Croatian Law on Conciliation

Literatura

- Grbin, Ivo, Zakon o parničnom postupku: sa sudskom praksom, bilješkama, napomenama, priložima i abecednim kazalom, Organizator, Zagreb, 2004.
- Šimac, Srđan, Medijacija alternativni način rješavanja sporova, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 40/2003
- Triva, Siniša; Dika, Mihajlo; Belajec, Velimir; Građansko parnično procesno pravo, Zagreb, 1986.
- Uzelac, Alan, Mirenje kao alternativa suđenju, u: Uzelac, Alan; Gotovac, Viktor; Blažević, Borislav; Šimac, Srđan; Sever, Krešimir; Grba, Ksenija; Tuškan, Branimir, *Mirenje u građanskim, trgovačkim i radnim sporovima*, Zagreb, 2004.
- Uzelac, Alan, Zakon o mirenju - komentarske bilješke, u: Uzelac, Alan; Gotovac, Viktor; Blažević, Borislav; Šimac, Srđan; Sever, Krešimir; Grba, Ksenija; Tuškan, Branimir, *Mirenje u građanskim, trgovačkim i radnim sporovima*, Zagreb, 2004.

Izvori

- Pravilnik o mirenju Hrvatske gospodarske komore, u: Grbin, Ivo, Zakon o parničnom postupku: sa sudskom praksom, bilješkama, napomenama, priložima i abecednim kazalom, Organizator, Zagreb, 2004.
- Zakon o arbitraži (*Narodne novine*, 81/02)
- Zakon o mirenju (*Narodne novine*, 163/03)
- Zakon o obveznim odnosima, *Narodne novine*, Zagreb, 1994.
- Zakon o parničnom postupku, u: Grbin, Ivo, Zakon o parničnom postupku: sa sudskom praksom, bilješkama, napomenama, priložima i abecednim kazalom, Organizator, Zagreb, 2004.
- Zakon SR Hrvatske o mirovnim vijećima, u: Triva, Siniša; Dika, Mihajlo; Belajec, Velimir; Građansko parnično procesno pravo, Zagreb, 1986.
- UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation, A/57/17, <http://www.uncitral.org/english/texts/arbitration/ml-conc-e.pdf>

- An introduction to the work of the UNCITRAL, <http://www.uncitral.org/english/commiss/geninfo.htm>.
- UNCITRAL Frequently - Asked Questions, <http://www.uncitral.org/english/news/FAQ.htm>
- Report of the United Nations Commission on International Trade Law on its thirty-fifth session, A/58/17, <http://www.uncitral.org/english/sessions/unc/unc-36/a-58-17-e.pdf>
- Settlement of commercial disputes - Draft Guide to Enactment of the UNCITRAL [Model Law on International Commercial Conciliation], A/CN.9/WG.II/WP.116, <http://www.uncitral.org/english/workinggroups/wg-arb/wp-116e.pdf>